

Zitierhinweis

Dejmek, Jindřich: Rezension über: Lukáš Novotný, Britské vyslanectví v Praze, Foreign Office a jejich vnímání česko-německého vztahu v letech 1933-1938, Praha: Agentura Pankrác nakladatelství, 2016, in: Český časopis historický, 2020, 3, S. 818-820, <https://recensio-stag.lorax.syslab.com/r/354b7788c6fc49bda215fd3c4395fb5d>

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

k církevním dějinám Rakouska třicátých let. Vnitřní život země totiž nebyl ovlivňován pouze hospodářskými, sociálními a politickými poměry, ale rovněž náboženskými, a to tím spíše, že se vědomě jednalo o budování stavovského státu na katolických základech. Církevní dějiny by tak neměly představovat jen nutný doplněk příběhu Rakouska 30. let, ale tvořit klíčovou část jeho mezinárodních vztahů. Papež meziválečného dvacetiletí Pius XI. byl totiž aktivním hráčem mezinárodní politiky a do značné míry určoval podobu diplomacie zmíněného desetiletí, kdy se vymezoval jak vůči liberálním demokraciím, tak vůči autoritativním a totalitním státům.

Autor téměř bez povšimnutí přešel mezinárodní smlouvu (konkordát) Rakouska se Svatým stolicí i pohled Svatého stolce na dění v zemi. Čtenář se tak nedozví, zdali byl Dollfussův stavovský stát realizací představ Pia XI. podle myšlenek encykliky *Quadragesimo anno* z roku 1931, či nikoliv. Autor nevysvětluje, jestli byl korporativismus odpovědí na papežovo odmítání demokracie a konvenoval s jeho představami přestavby společenského řádu. Podnětné, ale nevyužitě se ukazují rovněž zprávy o dění v zemi, které Vatikánu podával apoštolský nuncius ve Vídni Enrico Sibilio, jenž v zemi působil od roku 1922. Souhlasil s postupem kancléře Dollfusse, či jej odmítal? Jak vnímali Dollfussův autoritativní režim představitelé katolické církve? Myslím, že by tato doplnění učinila rakouský příběh úplný a srozumitelný.

S ohledem na věcné, srozumitelné a logické uchopení tématu, jež nebylo dosud představeno v tomto pojetí a za použití takto rozsáhlých pramenů a literatury, jsem přes uvedené výhrady přesvědčen, že Šeptáková monografie představuje cenný příspěvek k dějinám Rakouska v první polovině

20. století. Umožňuje proniknout k podstatě ideologie, jež se snažila stát třetí cestou mezi komunismem a nacismem.

Marek Šmíd

Lukáš NOVOTNÝ

The British Legation in Prague.

Perception of Czech-German Relations in Czechoslovakia between 1933 and 1938

Berlin – Boston, de Gruyter Oldenbourg
2019, 286 s., ISBN 978-3-11-064711-2.

Lukáš NOVOTNÝ

Britské vyslanectví v Praze, Foreign Office a jejich vnímání česko-německého vztahu v letech 1933–1938

Praha, Agentura Pankrác 2016, 248 s.,
ISBN 978-80-86781-30-3.

Mírně upravený anglický překlad autorovy stejnojmenné české knihy, vydané v roce 2016, je cenným příspěvkem k poznání jedné, ve druhé polovině třicátých let zřejmě nejpodstatnější složky britské zahraniční politiky vůči naší První republice. Autor, sledující měnící se vnímání (a reflexi) početné německé menšiny v Československu v optice diplomatů Jeho Veličenstva, založil svou práci na velkorysé heuristice. Vedle řady britských pramenů (z nichž nejdůležitější byly pochopitelně relace britské legace z Prahy ze sledovaného období, uložené v Národním archivu v Londýně) studoval i prameny československé a konzultoval relevantní diplomatickou dokumentaci francouzskou, německou a britskou. Tak mohl zpřesnit poznání problému, které poprvé podrobněji zmapoval před více než půl druhou dekádou pisatel této anotace.

Knihou dobře ukazuje, jak hodnocení česko-německého vztahu v republice (problematika

tzv. karpatských Němců podobně jako dalších menšin byla ponechána stranou) britskou legací bylo odvislé nejen od jejich reálného vývoje, ale také od osobností příslušných britských vyslanců. Zatímco v první dekádě existence ČSR zvláště první titulář Jeho veličenstva George Clerk posuzoval vývoj republiky – jistě i díky nadstandardním kontaktům s prezidentem Masarykem a dalšími československými politiky – v zásadě příznivě, situaci změnil příjezd vyslance Josepha Addisona v roce 1930. Ten, ovlivněn předcházejí službou v Německu (a dovolím si dodat: také v Lotyšsku, kde rovněž výrazně stranil tamní německé menšině), začal své nadřazené v Londýně upozorňovat nejen na často hluboce zakořeněnou animozitu mezi Němci a Čechy, ale nahlížel tento problém převážně z německé strany, zatímco vina na konfliktním soužití spočívala, alespoň v jeho vnímání, jednoznačně na Česích. Obsáhlými citáty z jeho zpráv Novotný dobře ukázal, jak nejen počet státního národa, ale i jeho role a kvality byly v Addisonových písemnostech často brutálně degradovány. Jestliže to až do nástupu Hitlera k moci v sousedním Německu nemělo na postoje londýnského zahraničního úřadu zásadní vliv, po roce 1933 začal – v kontextu celkové britské politiky – dopad podobných „varování“ pochoitelně narůstat.

Jedním z nejdůležitějších přínosů monografie je další prohloubení našich vědomostí o „internacionalizaci“ tzv. sudetoněmeckého problému v Československu po roce 1935, které (jak ostatně upozornila již starší literatura) výrazně napomohla série až překvapivě úspěšných cest vůdce nové Sudetoněmecké vlastenecké fronty (resp. později SdP) Konrada Henleina do Londýna. Henleinovi se podařilo (pochoitelně zcela lživě) prezentovat se jako umírněný, vůči ČSR

v zásadě loajální politik, jemuž jde o pouhé vyrovnání s českou majoritou. Takové vystupování ovšem dobře zapadalo do nálad nemalé části britských vládních kruhů (nemluvě o jejich germanofilském segmentu), přesvědčených o „krivdách“ z Versailles, jež je nutno napravit v zájmu evropského míru. Anotovaná práce mj. dobře ukazuje, jak nejen britská legace v Praze (a také konzulát v Liberci), ale postupně i příslušné složky Foreign Office začaly vnímat nutnost dorozumění mezi československou vládou a vedením SdP za klíč k vyřešení narůstajícího napětí v Československu, a z toho odvozovaly další kroky vůči republice. Text zároveň oprávněně připomíná, že ani v narůstající krizi od jara 1938 nebyly britské vlády ochotné převzít vůči Československu jiné závazky než ty plynoucí z Paktu Společnosti národů, a Londýn naopak diplomaticky působil i na Francii, aby se připojila k tlaku na Prahu ve směru ústupků vůči Henleinovi. Na tom nic nezměnil ani fakt, že přinejmenším část britských diplomatických špiček dobře věděla, že vedení SdP není nic jiného, nežli poslušným instrumentem v rukou německé nacistické politiky, jakkoliv samozřejmě řadu detailů prokázaly až po válce ukořistěné dokumenty. Že tu nemenší úlohu sehrála i zcela chybná kalkulace zastánců appeasementu o možné dlouhodobé dohodě s Hitlerem, pak netřeba dodávat. Již dávno na to upozorňovala řada britských historiků.

Novotného práce je bezesporu cenným a pečlivým příspěvkem k hlubšímu poznání britské politiky vůči Československu a střední Evropě obecně a současně upozorněním na jeden z více kořenů appeasementu ve třicátých letech. Před zasvěcenějším historikem ovšem v té souvislosti jistě vyvstávají i otázky a problémy další, mj. podstatně hlubší kořeny appeasementu,

kteřé část autorů hledá vlastně již v „německé“ politice Davida Lloyda George na mírové konferenci 1919, její širší strategické souvislosti včetně celkové britské politiky vůči Evropě a jejím regionům atd. Dnešní stav poznání by již také umožňoval (např. díky pracím Francise Ludwiga Carstena o britských pohledech na meziválečné Rakousko či studiích o britské recepci vývoje Polska) jistou komparaci, z níž by jistě plynuly další závěry.

Skutečností ale – k malé radosti pisatelů alternativních historií – zůstává (a Novotného monografie to jen znovu potvrdila), že i v případě odlišné vládní reprezentace v Londýně, označované jako „protiappeasementská“ (Anthony Eden, Winston Churchill ad.) by politika Albionu zřejmě, již v důsledku reálného stavu válečných příprav a také vlivu „bílých“ dominií na rozhodování metropole, byla v r. 1938 sotva zásadně odlišná. To jen podtrhuje ostatně i autorem vícekrát zaznamenaný fakt, do jaké míry se i „antiappeaseři“ včetně později známého „germanofoba“ Roberta Vansittarta nechali ošálit henleinovskou propagandou. V obecnější rovině pak monografie zajímavě upozorňuje na negativní roli dlouhodobých diplomatických dezinterpretací, plynoucích často ze zakořeněných stereotypů, s nimiž se ostatně potkáváme, a to i v mezinárodní politice po skončení studené války.

Jindřich Dejmek

Jana Barbora BURESOVA

The dynamics of forced female migration from Czechoslovakia to Britain, 1938–1950
(= Exile studies, vol. 18)

Oxford – Bern, Peter Lang I.A.P. 2019,
326 s., ISBN 978-1-78874-446-1.

Rodiče Jany B. Burešové odešli z Československa po roce 1948 a jejich dcera vyrostla

v Londýně. Při hledání tématu pro disertační práci přišla na myšlenku prozkoumat, co určilo a základně ovlivnilo její vlastní život. Kniha o „Dynamice nucené migrace žen z Československa do Británie v letech 1948–1950“ je rozšířenou verzí dizertace, obhájené na University of London. Během posledních desetiletí vyšla jak u nás, tak v zahraničí řada publikací zabývajících se českou emigrací do Velké Británie a následným působením Čechoslováků v exilu na britských ostrovech. Žádná z nich si ale nevytyčila jako specifické téma postavení československých žen a jejich zapojení do exilového života a britského válečného úsilí. Práce autorky je v tomto směru průkopnickým počinem, vycházejícím ze studia mnohdy doposud nedostupných či nepovšimnutých materiálů v mnoha archivech, veřejných i soukromých, a to jak v Británii, tak v Česku.

Údaje získané archivními rešeršemi jsou doplněny strukturovanými rozhovory autorky s pamětníci této epochy. Právě tuto součást je možno považovat za stěžejní a unikátní přínos knihy, neboť autorka zastihla respondentky už v pokročilém věku a měla tak poslední možnost osobního kontaktu s touto generací a jejími autentickými prožitky a zkušenostmi. Tuto možnost už další badatelé mít nebudou.

Práce je uvedena předmluvou, ve které autorka uvádí čtenáře do dané problematiky, objasňuje použitou duální metodu archivního a orálního přístupu k práci, popisuje své zdroje informací. Její výzkum je komprehenzivní, ale ne finální. Upozorňuje na relevantnost dané tematiky pro dnešní svět, jmenovitě pro Británii, kde se znovu objevuje otázka, zda jsou přistěhovalci pro zemi přínosem.

Text je rozdělen do šesti kapitol: 1. Příjezd do Británie a adaptace; 2. Přátelský cizinec